

Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku wydało 20. tom „Studiów Włocławskich” jako jubileuszową edycję z racji 90. Rocznicy istnienia tegoż Towarzystwa. W ten jubileusz wpisuje się również 450. rocznica erygowania włocławskiego Seminarium Duchownego, 15. rocznica święceń biskupich ordynariusza Wiesława Alojzego Meringa oraz 100. rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę. W kontekście wymienionych jubileuszy widzimy wielkość naukową Towarzystwa we Włocławku, albowiem tradycja życia naukowego w Seminarium Duchownym sięga XVI wieku.

Towarzystwo Teologiczne powstało we Lwowie 23 lutego 1924 r., ale już w 1928 r. zostało powołane przy seminarium włocławskim towarzystwo zajmujące się propagowaniem nauki i badań naukowych wśród kapłanów. Choć początkowo powstało ono jako oddział Polskiego Towarzystwa Teologicznego, to jednak uzyskało status samodzielnego stowarzyszenia naukowego 3 maja 1929 r. Tę bardzo ciekawą, ewolucyjną historię Stowarzyszenia, historię kształtowania się Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku i jego działalność poznajemy poprzez 9 artykułów zawartych w pierwszej części 20. tomu „Studiów”. Zanim poznamy pełny obraz powstającego i rozwijającego się Stowarzyszenia i Towarzystwa Teologicznego we Włocławku w różnych aspektach, najpierw artykuł prezesa PTT w Krakowie ks. K. Panusia pt. *Polskie Towarzystwo Teologiczne z biegiem lat, z biegiem dni* wprowadza nas w ciekawą panoramę historii oraz aktualność Polskiego Towarzystwa Teologicznego, kontynuatora tradycji lwowskiej. Dopiero opracowanie ks. K. Skoczylasa *Związek Zakładów Teologicznych im. św. Jana Kantego w Polsce* przedstawia powstanie tego Związku po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Statut Związku był wzorowany na francuskim związku seminariów duchownych, funkcjonującym we Francji od 1905 roku. Do tego Związku przyłączyły się seminaria duchowne w celu zbliżenia środowisk seminaryjnych itd. Ciekawy jest zjazd ósmy i ostatni zorganizowany w Częstochowie w dniach 5-7 kwietnia 1936 r., który podjął problem kształtowania relacji pomiędzy PTT a Związkiem. Uczestnicy uznali, że lepiej będzie nie łączyć obu organizacji, ale bardziej pogłębiać współpracę. Po II wojnie światowej ZZT nie odrodził się. Wielką aktywność w tym Związku wykazali wybitni teologowie włocławscy.

Szeroką działalność, ale już PTT we Włocławku, zaprezentował ks. K. Rulka w artykule *Towarzystwo Teologiczne we Włocławku (1928-1939) i nieformalna kontynuacja jego działalności w okresie powojen-*

nym (1963-1973). Dopiero w 1984 r. zostało erygowane Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego, jednak w latach 1963-1973 udało się w miarę systematycznie prowadzić nieformalnie wewnątrz seminaryjne wykłady naukowe, połączone z dyskusjami dla profesorów. Od 1965 r. organizowano prelekcje dla całej społeczności seminaryjnej. Do artykułu został dołączony wykaz referatów wygłoszonych w latach 1963-1973, który wymienia 36 prelegentów, a zatem wykazuje wielką aktywność naukową Towarzystwa. W latach 1928-1939 wygłoszono już tylko 9 referatów. Ten historyczny obraz Towarzystwa świadczy o ogromie pracy naukowej, a także popularyzacyjnej i ascetycznej. Warto podkreślić, że w 1931 r. po raz pierwszy wprowadzono, że obok zebrań naukowych odbywać się będą, na zmianę, zebrania o charakterze formacyjno-ascetycznym. Porządek takiego zebrania obejmował: konferencję ascetyczną jednego z członków Towarzystwa lub zaproszonych gości, adorację Najświętszego Sakramentu, modlitwy i pieśni. Warto podkreślenia jest to, że oprócz dyskusji teologicznych prowadzono formację duchową. II wojna światowa przerwała działalność Towarzystwa.

W to wielkie dzieło rozwoju teologii przez teologiczne środowisko we Włocławku wpisuje się artykuł ks. Z. Pawlaka *Klub naukowodyskusyjny „Krag” na drodze odradzającego się Towarzystwa Teologicznego we Włocławku*. Klub powstał na przełomie lat 1979/1980 i prowadził działalność do 1984 r. Jego prezesem był ks. S. Olejnik. „Krag” nawiązywał do chlubnych tradycji naukowych włocławskiego środowiska z okresu międzywojennego. Odbyło się 35 spotkań i wygłoszono 24 referaty.

Pełnię tej wspaniałej działalności znakomicie uzupełnia i rozwija artykuł ks. L. Króla *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-2017*. Autor najpierw porusza uwarunkowania powstania Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku. Dla ukazania pełnego obrazu prezentuje sześć etapów działalności TTN. Już artykuł ks. Z. Pawlaka bardzo dobrze charakteryzuje prace TTN w latach 1979-1984, a także artykuł ks. K. Rulki *Geneza i dzieje TTN WSD we Włocławku*, opublikowany przed 20 laty w „Studiach Włocławskich”. Dlatego ks. L. Król przedstawia pracę TTN w latach 1997-2006. Wielkim i bezprecedensowym wydarzeniem była edycja pierwszego tomu czasopisma naukowego Towarzystwa „Studiów Włocławskich” (1998). W 2006 r. do Zarządu TTN jako wiceprezes wchodzi ks. Lech Król. Następnie Autor charakteryzuje lata 2006-2013, w których następuje pewne osłabienie działalności. Niemniej odbyło się 18 posiedzeń naukowych i wygłoszono 17 referatów naukowych. Naj-

większy rozkwit działalności przeżywa TTN w latach 2013-2017, pod zarządem nowego prezesa ks. L. Króla, który swoją funkcję pełni już drugą kadencję. Aktywność była bardzo duża, gdyż w tym okresie odbyło się 16 posiedzeń, a 9 spotkań miało charakter wykładów otwartych. Działalność Towarzystwa była w tym okresie systematyczna i planowana, również zwiększyła się liczba osób uczestniczących w zwyczajnych spotkaniach Towarzystwa, co było wielką zasługą prezesa ks. L. Króla. Zasługą Prezesa jest również kontynuacja „Studiów”, które znajdują się wykazie czasopism punktowanych, otwarcie się na współpracę z wieloma ośrodkami naukowymi w Polsce, założenie strony internetowej TTN i wersji elektronicznej „Studiów”, powrót Towarzystwa w struktury Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Opracowana została też trzecia wersja Statutu TTN.

Jakby uzupełnieniem działalności TTN jest artykuł ks. J. Boruckiego *Tematyka spotkań Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-2017*. Trzeba zaznaczyć, że z powodu braku dokumentacji z pierwszych lat działalności, artykuły zaczynają się ukazywać od 1985 r., czyli od powstania „Kręgu”. Referaty były głoszone z teologii, historii i historii Kościoła, filozofii, prawa kanonicznego, nauk społecznych. O wielkim poziomie naukowym referatów świadczy fakt ich publikowania na łamach „Studiów”, w innych czasopismach polskich i w pracach zbiorowych.

Do nurtu jubileuszowego trzeba zaliczyć dalsze artykuły. Ks. W. Hanc w artykule *Ekumenizm i ekumeniczny wymiar prawd teologicznych w „Studiach Włocławskich” (998-2017)* podsumowuje 20 opublikowanych artykułów. Zwraca uwagę tylko na pięć kwestii teologiczno-ekumenicznych, których twórcami w literaturze polskiej są ks. W. Hanc i R. Małecki. Oni budowali zręby pod nową dyscyplinę teologiczną, jaką jest teologia ekumeniczna oraz ekumeniczny wymiar teologii w ich całości.

Ks. I. Werbiński w artykule *Problematyka teologii moralnej i duchowości chrześcijańskiej w „Studiach Włocławskich”* podkreśla, że artykułów z zakresu teologii moralnej jest niewiele. Dlatego Autor zwraca szczególną uwagę na 66 opracowań z zakresu teologii duchowości, które analizuje według ośmiu grup. Pierwsza grupa porusza ogólne ujęcie duchowości, druga biblijno-teologiczne podstawy życia duchowego, trzecia duchowość wiernych świeckich, czwarta duchowość kapłańską, piąta duchowość zakonną, szоста hagiografię i hagiologię (ujęcie ogólne), siódma cechy duchowości świętych, błogosławionych i kandydatów na ołtarze i ósma praktyki duchowe. Zauważa się, że ich autorami są najlep-

si polscy teologowie duchowości, pracujący we wszystkich liczących się środowiskach teologicznych w Polsce. Statystycznie artykuły napisało 8 profesorów, 4 doktorów habilitowanych, 9 doktorów, 4 magistrów. Ten wielki dorobek naukowy z zakresu teologii duchowości umieszczony na łamach „Studiów” zawdzięczamy dwóm księżom profesorom: ks. I. Werbińskiemu i ks. L. Królowi. Reprezentują oni polską szkołę duchowości, jaka powstała w Warszawie (1984 r.) na ATK/UKSW, ponieważ ks. prof. I. Werbiński jako pracownik tejże szkoły ATK/UKSW zasłużył się złotymi głoskami w jej powstawaniu i w pierwszych latach jej działalności, zaś ks. prof. L. Król jest jej absolwentem. Wśród autorów należy wymienić o. prof. P. Ogórka, wieloletniego pracownika tejże szkoły i budowniczego jej koncepcji, oraz pozostałych absolwentów: ks. prof. S. Suwińskiego i ks. dr P. Głowackiego. Warto zaznaczyć, że od 1994 r. do chwili obecnej w polskiej szkole duchowości wypromowano 96 doktorów (m.in. z Białorusi, Ukrainy, USA, Niemiec, Włoch i Nigerii). W założonych seriach wydawniczych ukazały się 182 książki naukowe. Zorganizowano 102 konferencje naukowe: międzynarodowe, ogólnopolskie i wydziałowe.

Ks. H. Witczak w artykule *Tematyka włocławska w „Studiach Włocławskich” w latach 1998-2017* omawia publikacje autorów ze środowiska włocławskiego, którzy pisali na łamach „Studiów” w tomach od 1 do 19. Przedstawia profesje autorów artykułów, owoc ich pracy oraz słowa kluczowe, które zastosowano dla przybliżenia treści zawartych w tym dziele. W ten sposób Autor uwzględnił 62 autorów i 166 opublikowanych przez nich artykułów, które scharakteryzowano w 23 słowach kluczowych.

Powyższe artykuły znakomicie odtwarzają działalność naukową środowiska teologicznego we Włocławku, odzwierciedlają ogromny rozwój wiedzy teologicznej w tym środowisku w okresie niepodległej Polski (przed II wojną światową i po wojnie), mimo różnych przeszkód wojennych i politycznych w okresie systemu komunistycznego. Dlatego Towarzystwo przy Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku chlubnie wpisuje się w jubileusz niepodległej Polski oraz w historię polskiej teologii. Jego rozwój owocuje wielką działalnością i konkretnymi osiągnięciami naukowymi, przede wszystkim w ostatnim okresie, pod zarządem prezesa ks. L. Króla.

W drugiej części 20. tomu „Studiów” umieszczono 19 bardzo ciekawych i badawczych artykułów naukowych z prawa kanonicznego i historii, a przede wszystkim z teologii, pióra teologów polskich, w tym 2 teologów duchowości: ks. bpa H. Wejmana i ks. prof. Cz. Parzyszka.

W tej plejadzie artykułów znajduje się jedno opracowanie autora świeckiego. Do tej grupy z zakresu teologii duchowości trzeba zaliczyć artykuł ks. A. Kruka (niżej wymieniony). Redakcja „Studiów” jest otwarta nie tylko na środowisko diecezji wrocławskiej, ale także na innych autorów. Ks. S. Jankowski omawia *Portrety kobiet z genealogii Jezusa*; ks. A. Tomalak *Relacje między Stolicą Apostolską a Patriarchatem Moskiewskim. Zarys sytuacji po upadku „żelaznej kurtyny”*; ks. M. Sadowski *Deklaracja Nostra Aetate w świetle nauki Koranu. Podobieństwa i różnice doktrynalne*; ks. J. Szymik *Szukać wiary, przyjąć z odwagą. Prawda jako kamień węgielny chrześcijaństwa*; ks. A. Niemira *Miłosierdzie w nauczaniu papieża Franciszka do młodzieży z okazji XXXI światowego Dnia Młodzieży, Kraków 2016*; ks. M. Potoczny *Objawienia prywatne. Ich rola w życiu Kościoła i proces teologicznej weryfikacji*; ks. A. Kruk *Święta Teresa od Dzieciątka Jezus jako kierownik dusz. „Wskazania dla nowicjuszek”*; ks. J. Przybyłowski *Komunikacja w nowej kulturze i w Kościele*; ks. H. Sławiński *Głoszenie Chrystusa przez słowo pisane*; ks. G. Graczyk *Rodzina dysfunkcyjna i jej wpływ na rozwój zaburzeń zachowania osoby w kształtowaniu dojrzałości osobowościowej do małżeństwa*; o. Z. Suchecki *Ustawy prawa karnego w odniesieniu do przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu po promulgacji Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.*; ks. J. Dębiński *Udział Kościoła w zjednoczeniu Europy po II wojnie światowej*; abp M. Gołębiewski *(Archi)diecezja wrocławska w rozwoju historycznym*; ks. T. Kaczmarek *Wileński męczennik – bł. ks. Henryk Hlebowicz (1904-1941)*; ks. J. Bagrowicz *Ks. Franciszek Blachnicki – w służbie pedagogii*; ks. P. Kulbaczki *Misja Kościoła w interpretacji ks. Franciszka Blachnickiego*; P. Orłowski *Lider a zarządzanie według Tomasza z Akwinu*.

Trzeba tutaj jeszcze wymienić dwa artykuły badawcze z teologii duchowości. Pierwszy bpa H. Wejmiana *Ewangelizacyjny wymiar posługi kapłana*, w którym Biskup dowodzi, że efektywność posługi ewangelizacyjnej kapłana tkwi w jego duchowym ukształtowaniu i w samym sposobie prowadzenia przez niego tego dzieła. Gdy kapłan utrzyma więź z Chrystusem poprzez życie sakramentalne, modlitwę i ascezę, tym bardziej będzie w stanie dawać o Nim świadectwo. Jego misja będzie niezwykle owocna. Drugi artykuł pióra ks. Cz. Parzyszka (absolwent i przedstawiciel polskiej szkoły duchowości w Warszawie) *Miłosierni jak Ojciec – „Miłosierni czynem”* porusza trzy zagadnienia: Bóg bogaty w miłosierdzie, posłannictwo Kościoła w posłudze Miłosierdzia oraz Miłosierdzie Boże w codzienności naszych dni. Autor ukazuje także potrzebę nawrócenia, formacji i czynu miłosierdzia.

W trzeciej części 20. tomu „Studiów Włocławskich”, zwanej „Vladislaviensia” w 5 artykułach poruszane są zagadnienia z prawa kanonicznego i z historii. Ks. W. Kujawski przedstawia *Zmiany przynależności parafii pomiędzy diecezjami płocką i włocławską w ciągu dziejów*; K. Kaczmarek *Święcenia duchowieństwa przez biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego w 1550 r.*; ks. J. Gręźlikowski *Sprawy małżeńskie prowadzone przez Sąd Kościelny Diecezji Włocławskiej w latach 1991-2017*; B. Grela *Przyczynek do badań nad działalnością fundacyjną biskupa Wawrzyńca Gembickiego*; ks. A. Poniński *Kapłani pracujący w diecezji włocławskiej doświadczeni komunizmem sowieckim*.

Czwarta część tomu zawiera sprawozdania i recenzje. Zasadniczo jest jedno *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku 2017*. Ks. A. Poniński przedstawia recenzję książki J. Stefaniaka *Postawy duchowieństwa katolickiego wobec systemu komunistycznego w Polsce w latach 1944-1956*, Lublin 2017; ks. I. Werbiński omawia książkę J. Nowaka *Das Todesverständnis in der Eschatologie von Ladislaus Boros, Karl Rahner und Gisbert Greshake. Einedogmatisch-anthropologische Studie*, Herne 2016. Autor o skrótach nazwiska K. R. omawia książkę M. Gołębiowskiego *Dziennik pisany sercem (I) Silva rerum*, Wrocław 2017.

Patrząc na to, jak kształtowało się Teologiczne Towarzystwo Naukowe na przestrzeni 90 lat oraz rocznik „Studiów” na przestrzeni 20 lat widać wyraźnie, że redaktor naczelny ks. L. Król stara się ciągle podnosić standardy naukowe tego periodyku. Co ważne, „Studia” nie tylko zbierają w całość wydarzenia naukowe, które mają miejsce w Wyższym Seminarium Duchownym, ale swoje łamy udostępniają teologom polskim. Na pewno zespół redakcyjny co roku musi na nowo starać się o jak najwyższy poziom (czasopismo punktowane) przyjmowanych tekstów, ale niewątpliwie ten tom jubileuszowy jest szczególnie i pod wieloma względami godny naukowej uwagi. Można też powiedzieć, że każdy dział w 20. tomie wydaje się wyjątkowy. „Studia” na przestrzeni tych 20 lat stwarzają przestrzeń do publikacji naukowych wybitnej kadry naukowej diecezji włocławskiej, która zapisuje się złotymi literami w historii polskiej teologii.

Dlatego prezesowi TTN i redaktorowi naczelnemu ks. L. Królowi składam gratulacje i życzę dalszych wspaniałych sukcesów na niwie środowiska włocławskiego i na arenie ogólnopolskiej teologii.

Ks. Stanisław Urbański